

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ УЧАСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ У РЕАЛІЗАЦІЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Кагановська Т.Є.,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України,
ректор Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
ORCID: 0000-0002-4427-2038

Кагановська Т.Є. Організаційно-правові засади участі закладів вищої освіти України у реалізації антикорупційної політики держави.

У статті розкрито організаційно-правові засади участі закладів вищої освіти України у реалізації антикорупційної політики держави. На основі аналізу чинних законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів з питань протидії корупції в Україні, а також законодавства про освіту висвітлено правові можливості закладів вищої освіти в частині здійснення загальнодержавних заходів антикорупційної політики. Визначено, що заклади вищої освіти організують проведення освітньо-просвітницьких компаній антикорупційного змісту, здійснюють діяльність щодо забезпечення інтеграції антикорупційної тематики до змісту вищої освіти, проводять роботу з формування у здобувачів освіти ставлення нетерпимості до корупції у всіх її проявах, впроваджують власні форми діяльності задля культивування поваги до викривачів корупції, впроваджують заходи щодо викорінення корупційних ризиків у внутрішній діяльності закладів освіти та учасників освітнього процесу, запобігають конфлікту інтересів у сфері освіти і науки тощо.

Запропоновано класифікацію заходів антикорупційної діяльності, які заклади вищої освіти ініціюють і здійснюють на локальному рівні. Зокрема, такі заходи залежно від особливостей предмету діяльності, об'єднано у кілька груп: заходи щодо створення і запровадження у навчальний процес спеціальних освітніх компонентів з питань антикорупційної діяльності і протидії корупції, організація спеціальних наукових досліджень найбільш актуальних проблем протидії корупції та участь у цільових грантових програмах з проблематики профілактики корупційних проявів, розробка, прийняття і введення у дію локальних нормативних актів з питань антикорупційної діяльності, запровадження посади відповідальної особи з питань запобігання корупції, або створення спеціального підрозділу з питань антикорупційної діяльності.

Обґрунтовано існуючі організаційно-правові проблеми забезпечення високого рівня ефективності участі закладів вищої освіти у реалізації антикорупційної політики держави. Зокрема, це юридична невизначеність критеріїв та методів оцінки ефективності участі закладів вищої освіти в антикорупційній політиці держави, недостатня юридична регламентація здійснення закладами вищої освіти превентивних антикорупційних заходів в академічному середовищі, відсутність алгоритмізації запровадження іноземного досвіду антикорупційної діяльності зарубіжних академій і університетів в національну практику. Обґрунтовано доцільність створення спеціальної міжнародної міжакадемічної платформи запозичення кращого іноземного досвіду антикорупційної діяльності серед учасників освітнянських процесів.

Ключові слова: Україна, заклади вищої освіти, корупція, доброчесність, правова форма, європейська інтеграція, антикорупційна політика.

Kaganovska T.Ye. Organizational and legal basis for the participation of higher education institutions of Ukraine in the implementation of the state's anti-corruption policy.

The present paper reveals the organisational and legal framework for participation of higher education institutions of Ukraine in the implementation of the state's anti-corruption policy. Based on

the analysis of current legislative and subordinate legal acts on combating corruption in Ukraine, as well as legislation on education, the author highlights the legal capabilities of higher education institutions in terms of implementing national anti-corruption policy measures. It is determined that higher education institutions shall organise educational and awareness-raising campaigns with anti-corruption content, carry out activities to ensure the integration of anti-corruption topics into the content of higher education, work to form an attitude of intolerance to corruption in all its manifestations among students, introduce their own forms of activity to cultivate respect for corruption whistleblowers, implement measures to eradicate corruption risks in the internal activities of educational institutions and participants in the educational process, prevent conflicts of interest in the field of education and science, etc.

The author proposes the classification of anti-corruption measures initiated and implemented by higher education institutions at the local level. In particular, such measures, depending on the specifics of the subject matter, are grouped into several groups: measures to create and introduce special educational components on anti-corruption into the educational process, organisation of special scientific research on the most pressing issues of anti-corruption and participation in targeted grant programmes on the prevention of corruption, development, adoption and implementation of local regulations on anti-corruption, introduction of a position of a responsible person for anti-corruption activities, and establishment of a special unit for anti-corruption activities.

The author substantiates the existing organisational and legal problems of ensuring a high level of efficiency higher education institutions' participation in the implementation of the state's anti-corruption policy. In particular, these include legal uncertainty of the criteria and methods for assessing the effectiveness of higher education institutions' participation in the state's anti-corruption policy, insufficient legal regulation of preventive anti-corruption measures taken by higher education institutions in the academic environment, and the lack of algorithmisation of the introduction of foreign experience in anti-corruption activities of foreign academies and universities into national practice. The author substantiates the expediency of creating a special international inter-academic platform for borrowing the best foreign experience of anti-corruption activities among participants in educational processes.

Key words: Ukraine, higher education institutions, corruption, integrity, legal form, European integration, anti-corruption policy.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку державності України, система вищої освіти відіграє винятково важливу соціальну роль. Заклади вищої освіти (далі – ЗВО) є не лише інституціями здійснення освітньої функції держави та надання певної професійної кваліфікації. Сучасні університети та академії - це унікальний простір виховання особистості кожної молодої людини, середовище формування активної патріотичної громадянської позиції, клондайк креативних ідей та кузня необхідних для сталого державного розвитку інноваційних проєктів. Не випадково ЗВО стали майданчиком, на якому традиційно Президент України та інші вищі посадові особи держави презентують нові підходи державного управління та обговорюють найбільш важливі проблеми життєдіяльності суспільства [1, 2, 3, 4].

Досвід останніх років переконливо доводить, що через наявність невичерпного ідейного та інтелектуального потенціалу, ЗВО є ефективними суб'єктами здійснення державної політики у багатьох сферах. Передусім, це культура, мистецтво, економіка, право, цифрові технології, виробництво, аграрний сектор, космічна галузь, оборона і державна безпека та ін. За таких умов ЗВО об'єктивно не можуть залишатись осторонь реалізації такого особливого напрямку державної політики як антикорупційна діяльність. Враховуючи важливість цього, виникає об'єктивна потреба у формуванні систематизованого наукового доробку щодо ролі ЗВО у здійсненні державою антикорупційних управлінських заходів. У зазначеному контексті, актуальним завданням юридичної науки є дослідження організаційно-правових засад участі ЗВО у реалізації антикорупційної політики держави.

Стан опрацювання обраної для статті проблематики дає підстави констатувати, що наукова розробка окремих правових аспектів участі ЗВО у здійсненні антикорупційної політики держави була у фокусі уваги вітчизняних науковців лише фрагментарно. Про це свідчить аналіз наукових праць В. Адріанов, О. Бондаренко, Т. Власюк, А. Новак, Н. Фастовець та ін. Проте, з урахуванням потреб збагачення національної правової доктрини України, очевидною є доцільність поглибленої розробки обраної тематики.

Метою статті є комплексне висвітлення організаційно-правових засад залучення та участі національних ЗВО у реалізації антикорупційної політики держави.

Виклад основного матеріалу. Корупція як найбільш небезпечне соціальне явище негативно впливає на економічний розвиток, соціальну справедливість, верховенство права та довіру до органів державної влади [5]. Незважаючи на високі темпи розповсюдження корупції в Україні, тривалий час антикорупційної політики як окремого напрямку державної діяльності не існувало. Протидія корупції у загальнодержавному масштабі здійснювалася у межах правоохоронної політики, яку реалізовувало значна кількість державних органів. Після 2014 р., ситуація змінилася: держава офіційно задекларувала пріоритет європейської інтеграції і однією з умов для ефективної співпраці з європейськими партнерами стало формування ефективної антикорупційної політики. За останнє десятиліття цілеспрямованої роботи у цьому напрямі було створено правову базу для ефективної протидії корупції, засновано систему спеціалізованих антикорупційних інституцій, оновлено правові засади відповідальності за неправдиве декларування і незаконне збагачення, впроваджено е-декларування статків посадовців та обов'язкову перевірку їх декларацій, апробовано практику залучення до антикорупційних заходів ширшого кола державних установ та інститутів громадянського суспільства. У відповідності до Антикорупційної стратегії на 2021–2025 роки, що затверджена Законом України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки» від 20.06.2022 року № 2322-IX (далі – Антикорупційна стратегія) державна антикорупційна політика стала самостійним, відокремленим поміж інших, напрямом державного управління [6].

Підходячи до аналізу питання про організаційно-правові засади участі ЗВО у здійсненні державної антикорупційної політики, слід попередньо відзначити, що існуючі заходи щодо протидії корупції застосовуються в різних країнах по різному, оскільки кожна країна має особливості своєї власної культури та правової свідомості. Україна, обрала комплексний підхід подолання корупції, який полягає у поєднанні превентивних та правоохоронних засобів. Більш того, започаткування участі ЗВО у реалізації заходів антикорупційної політики започаткувалося без орієнтації на зарубіжні організаційно-правові практики і існуючі державні моделі антикорупційного адміністрування.

Чинна сьогодні Антикорупційна стратегія вирізняється специфікою змісту норм. Особливістю документу є певна абстрактність формулювань наявних у документі положень. Разом із тим, такий спосіб формулювання нормативних приписів не можна вважати недоліком, адже норми Антикорупційної стратегії дозволяють ЗВО у межах власної компетенції ініціювати і реалізувати багатоманітні форми організації і методи проведення антикорупційних заходів. Зокрема, документ визначає ЗВО як суб'єктів створення зручних законних способів задоволення потреб фізичних і юридичних осіб. Окрім цього, передбачено, що ЗВО залучаються до проведення освітньо-просвітницьких компаній антикорупційного змісту, здійснюють діяльність щодо забезпечення інтеграції антикорупційної тематики до змісту вищої освіти, проводять роботу з формування у здобувачів освіти ставлення нетерпимості до корупції у всіх її проявах, впроваджують власні форми роботи задля культивування поваги до викривачів корупції, здійснюють заходи щодо викоринення корупційних ризиків у діяльності закладів освіти та учасників освітнього процесу, запобігають конфлікту інтересів у сфері освіти і науки тощо.

Поряд із Антикорупційною стратегією, певні правові засади участі ЗВО в реалізації антикорупційної політики передбачені у нормах Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII [7]. Зазначений законодавчий акт визначає категорії посадових осіб, які працюють у сфері управління вищою освітою і на які поширюються спеціальні вимоги антикорупційного законодавства. Безпосередньо на ЗВО зазначені норми не розраховані, але їх регуляторний потенціал діє у відносинах функціонування державних органів управління освітньою сферою. Дещо детальніше суміжні питання регламентуються на рівні спеціального законодавства про вищу освіту. Зокрема, Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року № 1556-VII закріплює правові заходи недопущення корупційних ризиків у частині формування керівного складу ЗВО [8]. Законом встановлено критерії несумісності особи, що претендує на статус очільника закладу вищої освіти і яка притягалася до юридичної відповідальності за корупційні правопорушення. Зокрема, у ст. 42 визначено, що не може бути обрана, призначена (у тому числі виконувачем обов'язків) на посаду керівника закладу вищої освіти особа, яка за рішенням суду була визнана винною у вчиненні корупційного правопорушення, або піддавалася адміністративному стягненню за корупційне правопорушення - протягом року з дня набрання відповідним рішенням суду законної сили.

Окрім зазначеного, законодавство України про освіту також містить певні концептуальні засади реалізації антикорупційної політики України на рівні самих закладів вищої освіти. На сьогодні у відповідності до ст. 6 Закону України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII однією із засад державної політики у сфері освіти та принципом освітньої діяльності є «нетерпимість до проявів корупції та хабарництва» [9]. Зазначена засада абсолютно відповідає цілям протидії ризикам проникнення корупції у колективи науково-педагогічних працівників і студентства. Зазначена норма є абсолютно виправданою, оскільки ЗВО є великими соціальними осередками, що акумулюють у своїх стінах представників абсолютно усіх прошарків суспільства, етнічно-культурних, релігійних груп. Безумовно, усі соціальні тенденції та світоглядні позиції, які панують у суспільстві, відображаються на поведінці окремих учасників правовідносин у сфері освіти і можуть бути в основі потенційних корупційних ризиків.

Окрім зазначених нормативних актів, у процесі реалізації державної антикорупційної політики ЗВО керуються деякими підзаконними нормативними актами. Зокрема, нормативними документами Національного агентства із запобігання корупції. Передусім, це Типова антикорупційна програма юридичних осіб, затверджена Наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 10 грудня 2021 року № 794/21 та зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 31 грудня 2021 року за № 1702/37324 та Методологія управління корупційними ризиками, затвердженої Наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 28 грудня 2021 року № 830/21 та зареєстрованої в Міністерстві юстиції України 17 лютого 2022 року за № 219/37555 [10], [11].

Практичне втілення нормативних положень, які визначені у зазначених вище актах, дозволяє ЗВО формувати і здійснювати систему різноманітних за формою і змістом заходів антикорупційної спрямованості. На основі сучасної практики антикорупційної діяльності українських ЗВО розмежуємо їх залежно від особливостей предмету діяльності та розкриємо зміст найбільш значущих з них. Так, першою групою спеціальних заходів, які організовуються ЗВО є **створення і запровадження у навчальний процес спеціальних освітніх компонентів з питань антикорупційної діяльності і протидії корупції**. Зміст таких компонентів розрахований на набуття спеціальних компетенцій в сфері антикорупційного законодавства та формування нульової толерантності до корупції. «Антикорупційні» освітні компоненти відображають, в цілому, освітню політику ЗВО, спрямовану на вмотивування здобувачів вищої освіти бути доброчесними. У процесі створення спеціальних освітніх компонентів враховується стан імплементації європейських цінностей в освітні компоненти (ідеї демократії, верховенства права та цінності прав людини), береться до уваги доцільність впровадження положень модальних нормативно-правових актів міждержавного права ЄС, які містять норми-стандарти, норми-правила та норми-регламенти з питань антикорупційної діяльності, враховується практика та рекомендації іноземних експертів з питань протидії корупції та міжнародних громадських організацій, що спеціалізуються на вирішенні проблематики ефективності реалізації антикорупційної політики. Слід наголосити на тому, що українськими ЗВО сьогодні накопичений значний досвід створення освітніх компонентів, які формуються і реалізуються у межах ЗВО. Такі компоненти можуть мати різні форми: окрема навчальна дисципліна, вебінар, навчальні он-лайн курси, науково-методичні семінари та ін.

Другою організаційною формою участі ЗВО у здійсненні заходів антикорупційної політики є **організація спеціальних наукових досліджень найбільш актуальних проблем протидії корупції та участь у грантових програмах з проблематики профілактики корупційних проявів**. Так, науковці і студенти зосереджують дослідницькі зусилля на різноманітних аспектах оцінки ефективності антикорупційної політики, визначення рівня корупції в державі, виявлення чинників, що сприяють корупції; удосконалення правового статусу органів, що призначені для протидії корупції. Прикметною особливістю зазначеної форми є те, що наукові дослідження на антикорупційну тематику виконуються по-перше, у межах різних галузей технічної і гуманітарної науки; по-друге, їх виконання є результатом спільної роботи науково-педагогічного складу і студентів; по-третє, до їх виконання залучаються як вітчизняні, так і зарубіжні науковці і експерти у межах міжнародної співпраці.

Відзначимо, що наведені вище дві форми є взаємодоповнюючими, адже навчальний процес і наукові розробки є інструментами просвітницької діяльності ЗВО. Однією із цілей цієї діяльності є масове створення у суспільстві головного соціально-психологічного «запобіжника» корупційних діянь – формування у здобувачів вищої освіти нульової толерантності до корупції. Паралель-

но з цим, важливим чинником дієвості навчальних компонентів і наукових розвідок на антикорупційну тематику є дотримання засад академічної доброчесності під час надання та споживання освітніх послуг. Законодавство про освіту містить відомі практики (форми) академічної недоброчесної і не має сенсу запинятися на їх аналізі. Поряд із цим, доцільно зауважити, що державний владний підхід до викорінення практик академічної недоброчесності є не завжди ефективним. Слід підтримати точку зору С. Бондаренко про те, що метою політики академічної доброчесності не має просто бути створення «поліції» з фіксування академічних порушень, а має бути діяльність, спрямована на встановлення зв'язку між академічною чесністю, етикою та довгостроковим особистим, діловим і кар'єрним успіхом [12, с. 172]. Подібну атмосферу можливо створити лише у стінах ЗВО оскільки цей процес побудовано на використанні широкої палітри інтелектуальних здобутків науковців, методистів, здобувачів вищої освіти. Фокусом їх спільної уваги є забезпечення того, що зміст будь-якого підручника, наукового твору, монографії, статті або тез є інтелектуальною власністю автора твору. Це, як справедливо зауважують Т. Власюк та Н. Фастовець породжує обов'язок навчитися користуватися цією інформацією в законний спосіб, уникаючи академічного плагіату [13, с. 19]. Таким чином, прищеплення усвідомлення принципів академічної доброчесності здобувачам вищої освіти, також є складовою політики формування в них нульової толерантності до корупції. Для прикладу, у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна створено і постійно оновлюється система навчально-наукових, методичних і просвітницьких заходів, спрямованих на популяризацію академічної доброчесності, недопущення прецедентів цього ганебного явища серед студентів і навчально-педагогічного складу [14].

Третьою організаційно-правовою формою участі ЗВО у реалізації антикорупційної політики держави є **розробка, прийняття і введення у дію локальних нормативних актів з питань антикорупційної діяльності**. В рамках дотримання національного антикорупційного законодавства більшість ЗВО України розробили власну антикорупційну програму у вигляді затвердженого документа, який визначає корупційні ризики на рівні конкретного ЗВО та заходи для їх мінімізації та усунення. Для прикладу, у Харківському національному університеті імені В.Н. Каразіна значну кількість років практикується розробка і реалізація спеціального комплексного документу локальної сфери дії – Антикорупційної програми Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна [15]. В основу змісту перших редакцій документу було покладено ідею підтримки антикорупційної політики держави, прагнення колективу Університету до удосконалення корпоративної культури, наслідування кращих практик корпоративного управління, підтримання ділової репутації Університету на належному рівні, нульове толерування корупції з боку студентів та персоналу університету. Чинна на сьогодні Антикорупційна програма Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна на 2023–2025 рр. базується не лише на перелічених вище постулатах. Новаційними концептами документу є акцент на утвердженні цінностей верховенства права та доброчесності, забезпечення сталого розвитку, збереженні позитивної ділової репутації університетської спільноти, захисту інтересів своїх працівників і здобувачів вищої освіти, культивування нульової толерантності керівного складу до корупції у будь-яких її формах та проявах, вжиття заходів щодо запобігання, виявлення та протидії корупції [16].

Примітно, що у сфері формування локальних програмних документів з питань протидії корупції на рівні функціонування ЗВО, спостерігається позитивна тенденція врахування реєстру корупційних ризиків у вищій освіті України. У 2022 році НАЗК у співпраці із Асоціацією юридичних клінік України сформувало розширений реєстр корупційних ризиків (55 найменувань) у чотирьох основних сферах організації ЗВО: навчальний процес, наукова діяльність, адміністративна діяльність та партнерство ЗВО із зовнішніми партнерами (стейкхолдерами) [17]. На основі розширеного реєстру експерти сформували перелік з головних корупційних ризиків, які здебільшого базуються на таких небажаних вольових формах поведінки як: зловживання, посередництво, нав'язування, вимагання, використання, домагання, маніпуляція, фальсифікація, тиск та ін. Відповідно, більшість програмних документів антикорупційної спрямованості ЗВО базуються на попередженні, виявленні і викорінненні таких поведінкових форм.

Суміжною з попередньою формою участі ЗВО в антикорупційній політиці держави є **запровадження посади відповідальної особи з питань запобігання корупції, або створення спеціального підрозділу з питань антикорупційної діяльності**. Офіційне декларування ЗВО цілеспрямованої протидії корупційним ризикам обумовили крок у напрямі інституалізації антикорупційної діяльності на внутрішньо-організаційному рівні. Це втілюється у здійсненні певного реформу-

вання штатної структури самих ЗВО. Результатом цього стала поява раніше не існуючих посад антикорупційних уповноважених¹. Основною специфічною рисою діяльності антикорупційних уповноважених є врахування офіційних позицій і рекомендацій НАЗК при безпосередньому підпорядкуванні і підконтрольності ректорові закладу.

Кількарічна практика діяльності антикорупційних уповноважених у структурі ЗВО довела доцільність їх заснування. Антикорупційний уповноважений виконує комплекс заходів з інформаційно-роз'яснювальної і превентивної роботи щодо зменшення випадків корупційних ризиків, виховання доброчесності й нульової толерантності до корупції як із боку працівників університету, так і у здобувачів вищої освіти, участь в організаційно-просвітницьких заходах щодо протидії корупції. Так, за ініціативи антикорупційного уповноваженого у багатьох ЗВО розроблено внутрішні документи з академічної доброчесності, антикорупційні програми (положення), консультативні заходи щодо роз'яснення змісту антикорупційного законодавства, запроваджено внутрішні канали для повідомлень виявлених порушень антикорупційного законодавства [18]. Завдяки діяльності антикорупційних уповноважених, ЗВО на сьогодні відкрито демонструють суспільству еталонні приклади проведення антикорупційної діяльності. Так, Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна у відкритому доступі для усіх заінтересованих осіб презентує власний пакет інформаційно-аналітичних матеріалів з питань запобігання і протидії корупції [19]. Він включає у себе корисні матеріали різного характеру: нормативно-правову основу запобігання корупції, перелік наукових публікацій з питань запобігання корупції в державі в цілому і у діяльності ЗВО, зокрема, методичні рекомендації НАЗК, інформаційно-аналітичні матеріали, доступ до спеціальних навчальних платформ НАЗК, «антикорупційну пам'ятку каразінця», результати соціологічних досліджень з питань запобігання корупції, інформацію про канали повідомлень про факти корупції та ін.

Слід зауважити, що сучасний стан протидії корупції у системі вищої освіти, як і у державі в цілому позначається наявністю певних проблем. За твердженням представників керівного складу НАЗК зазначені проблеми формуються навколо формального підходу у визначенні пріоритетів державної антикорупційної політики, декларативністю, непослідовністю, зволіканням з прийняттям законів, превалюванням політичних чинників, консервативністю правозастосовної діяльності до забезпечення прав і свобод особи [20, с. 22]. Безумовно, зазначене опосередковано відображається і у процесі реалізації антикорупційних заходів на рівні ЗВО. Основні чинники, існування яких знижує рівень ефективності антикорупційної діяльності ЗВО носять, передусім, організаційно-методологічний характер. Зокрема, наразі відкритим залишається питання щодо юридичної невизначеності критеріїв та методів оцінки ефективності участі ЗВО в антикорупційній політиці держави. Концептуально, правова регламентація таких критеріїв ефективності є важливим елементом реалізації антикорупційних заходів закладами вищої освіти, оскільки дозволяють визначити, наскільки досягнуті цілі та завдання антикорупційної політики у сфері вищої освіти. Результати оцінки ефективності антикорупційної політики будуть використані для внесення необхідних корективів у реалізацію антикорупційної політики кожним конкретним ЗВО задля підвищення ефективності антикорупційної політики на загальнодержавному рівні. Окрім цього, юридична формалізація таких критеріїв стане підґрунтям для підвищення ефективності превентивних антикорупційних заходів в академічному середовищі.

Також вважаємо, що потребує додаткової апробації у практиці антикорупційної діяльності вітчизняних ЗВО зарубіжний досвід протидії корупції у сфері вищої освіти. Сьогодні у межах міжнародних наукових і навчальних заходів практики антикорупційної діяльності зарубіжних університетів висвітлюються, аналізуються, обговорюються на фаховому рівні. Проте, алгоритмізації адаптації такого досвіду до національних реалій сьогодення не напрацьовано. Тому доцільним вважаємо створити спеціальну інтернаціональну міжакадемічну платформу запозичення кращого іноземного досвіду антикорупційної діяльності серед учасників освітянських процесів. Такий крок є виправданим з огляду на тенденцію поглиблення участі ЗВО України у програмах міжуніверситетської співпраці із провідними ЗВО Сполучених Штатів Америки, держав Європейського Союзу та інших країн.

¹ У різних ЗВО України зазначена посада може мати різні назви: «уповноважений з антикорупційної діяльності», «уповноважений з протидії корупції», «помічник ректора з питань протидії корупції», «уповноважений з питань запобігання та виявлення корупції», «провідний фахівець з антикорупційної діяльності» та ін. – Т. К.

Висновки. Станом на 2024 р. в Україні сформовано цілісну систему нормативного правового забезпечення протидії корупції, яка включає у себе як законодавчі, так підзаконні акти різної сфери дії. Їх положення дають можливість ЗВО виконувати особливе соціальну місію – брати участь у реалізації антикорупційної державної політики. Відповідні організаційно-правові форми антикорупційної діяльності, які практикуються сучасними ЗВО, довели практичну ефективність і дієвість. Антикорупційні заходи, які розробляють і втілюють університети та академії щодо попередження і протидії корупції сприяють зміцненню інституціонального та організаційного потенціалу держави у формуванні антикорупційної політики, підвищують ефективність законодавчого механізму превенції корупційних ризиків, популяризують антикорупційний спосіб поведінки серед усіх прошарків суспільства. Поряд із цим, перед кожним ЗВО постійно постають нові виклики в частині організації антикорупційної діяльності. Ефективне реагування на них багато у чому залежить від належного нормативно-правового забезпечення подальшої участі інституцій вищої школи у протидії корупційним загрозам сучасності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Володимир Зеленський поспілкувався зі студентською спільнотою Сумського університету. *Президент України. Офіційне інтернет-представництво*. URL: https://www.president.gov.ua/search?query=%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%82&_token=eWgGlmDNrRIW0P5CVQ2esXuW1ifvoLGlcfmWk6p.
2. Президент зустрівся зі студентами Маріупольського державного університету: Ви – обличчя української незламності. *Президент України. Офіційне інтернет-представництво*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-pospilkuvavsya-zi-studentskoju-spilnotoy-89905>.
3. За ініціативою Фонду Президента України стартував пілотний цикл програми, що сприятиме розвитку людського капіталу. *Президент України. Офіційне інтернет-представництво*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/za-initsiativoyu-fondu-prezidenta-ukrayini-startuvav-pilotnij-86645>.
4. У єдності – сила України й наше майбутнє – Президент під час спілкування з курсантами та викладачами військових вишів в Одесі. *Президент України. Офіційне інтернет-представництво*. URL: https://www.president.gov.ua/search?query=%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%97&_token=EPMLiTdFFuPbpbkEylvWPhiTCu1PWFyT73jbWiaPd&date-from=26-05-2023&date-to=26-05-2024&page=2.
5. Адріанов В.М. Оцінка ефективності антикорупційної політики. Національна безпека в умовах війни, післявоєнної відбудови та глобальних викликів ХХІ століття. *Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції*. м. Житомир, 7-8 грудня 2023 року. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/02/15.pdf>.
6. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України від 20.06.2022 року № 2322-IX. *Офіційний портал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>.
7. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради України* 2014. № 49. Ст. 2056.
8. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 38-39. Ст. 380.
9. Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 року № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 37-38. Ст. 2004.
10. Про затвердження Типової антикорупційної програми юридичної особи: Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 28 грудня 2021 року № 794/21 *Офіційний портал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1702-21#Text>.
11. Про вдосконалення процесу управління корупційними ризиками: Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 28 грудня 2021 року № 830/21. *Офіційний портал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0219-22#n18>.
12. Бондаренко О.С. Особливості протидії корупції в закладах вищої освіти в умовах політики добросовісності. *Право і безпека*. 2023. № 2 (89). С. 167–177

13. Власюк Т., Фастовець Н. Антикорупційна політика закладів вищої освіти / Т.М. Власюк, Н. Фастовець. *Проблеми інтеграції освіти, науки та бізнесу в умовах глобалізації: тези доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції*, м. Київ, 6 жовтня 2023 р. Київ: КНУТД, 2023. С. 19–21.
14. Академічна доброчесність. Інтернет-сайт Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. URL: <https://karazin.ua/search/?s=%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0+%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>.
15. Про введення в дію рішення вченої ради з питання «Про затвердження Антикорупційної програми Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна»: Наказ Ректора Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна від 22 вересня 2016 р. № 0201-1/430. Інтернет-сайт Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. URL: https://karazin.ua/storage/static-content/source/documents/pro_vvedennia_v_diiu_rishennia_vchenoi_radi_z_pitannia_pro_zatverdzhennia_antikoruptciinoyi_programi_kharkivskogo_natsionalnogo_universitetu_imeni_v_n_karazina.pdf.
16. Антикорупційна програма Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна 2023–2025 рр. Інтернет-сайт Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. URL: https://karazin.ua/storage/documents/965_mTWuejxfgh3zmoF9tq6hWDKKS.pdf.
17. Реєстр корупційних ризиків у вищій освіті України. Інтернет-сайт Асоціації юридичних клінік України. URL: https://legalclinics.in.ua/wp-content/uploads/2022/05/Reyestr_koruptsiy-nyh_ryzykiv_u_vyshhij-osviti_Ukrai-ny.pdf.
18. Прозорість у вищій освіті: як змінилися українські університети за останні роки? Приклад Острозької академії. Інтернет-сайт Національного агентства з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/prozorist-u-vyshhij-osviti-yak-zminylysy-ukrayinski-universytety-za-ostanni-roky-pryklad-ostrozkoji-akademiyi/?fbclid=>
19. Запобігання та протидія корупції. Інтернет-сайт Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. URL: <https://karazin.ua/universitet/zapobihannia-ta-protydiia-koruptsii>.
20. Новак А. Формування та реалізація національної антикорупційної політики в умовах глобалізації: сучасні виклики. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2018. Вип. 2. С. 5–41.